

Başvuru: 12 Mayıs 2016

Revizyon gönderimi: 2 Aralık 2016

Kabul: 13 Aralık 2016

OnlineFirst: 28 Aralık 2016

Copyright © 2016 • İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

tjs.istanbul.edu.tr

DOI 10.16917/iusosyoloji.291221 • Aralık 2016 • 36(2) • 351–372

Araştırma Makalesi

Yaşlılıkta Ayrım: Çağdaş Türkiye’de Yerel Yönetimleri Bekleyen Zorluklar

Özgür Arun¹
Akdeniz Üniversitesi

Çağrı Elmas²
Akdeniz Üniversitesi

Öz

Türkiye'nin demografik dönüşümü gelecek yüzyılın kadınların ve yaşlıların yüzyılı olacağını ortaya koymaktadır. Bu süreçte yerel yönetimlerin sunacağı hizmetler, hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği yurttaşların refahını etkileyecektir. Oldukça çeşitlilik gösteren nüfusun rafine bir analizi, sosyal politikaların ve hizmetlerin yeniden şekillenmesinde yerel yönetimler için öngörü ve kavrayış sunabilecektir. Bu çalışma kapsamında yaşlı nüfusun çeşitliliği; gelir ve eğitimin kesişimselliği ile tanımlanan toplumsal konumları bağlamında tartışılmaktadır. Antalya Yaşlılık Araştırması (AYA) 2013 yılında küme örneklem tekniğiyle temsili ve tesadüfi olarak Antalya merkezde seçilen 55 yaş ve üzeri 381 katılımcıyla yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen kesitsel bir araştırmadır. Analizlere göre yaşlı kadınların %33'ü, yaşlı erkeklerin ise %3'ü alt sınıftadır. Alt sınıflarda hastalıkların, engelliliğin ve psikolojik sorunların daha yaygın olduğu görülmektedir. Öte yandan üst sınıfsal pozisyonda yer alan yaşlıların yaşam arzuları ve benlik saygıları daha yüksektir; yüksek kültüre ait etkinliklere yaygın düzeyde katılmaktadırlar ve teknolojiyi yaşamları içerisinde yoğun olarak kullanmaktadırlar. Yaşlanma sürecinde toplumsal cinsiyet, yaş ve sınıf gibi faktörlerin kesişimselliği kritik bir etkiye sahiptir. Yaşamları boyunca toplumsal konumlarından dolayı sınırlı olanaklara sahip yurttaşlara, yerel yönetimlerin sunacağı hizmetler planlanırken, eşitsizliklerin rafine biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda alt sınıfların, toplumsal konumlarının iyileştirilmesi için doğrudan gelir desteğine ihtiyaç duyduğu, orta sınıfların ise öncelikli sağlık ve sosyal bakım desteğine ihtiyaç duydukları dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sınıf • Kültürel sermaye • Bourdieu • Toplumsal cinsiyet • Kesişimsellik • Baby boomers

1 **Yetkilendirilmiş yazar:** Özgür Arun (Doç. Dr.), Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Merkez 07058 Antalya. Eposta: arun@akdeniz.edu.tr

2 Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Merkez 07058 Antalya. Eposta: elmascagri@yahoo.com

Türkiye'nin kendi modernleşme tarihi içinde ürettiği sosyal politikalar ekonomik ve kültürel eşitsizlikleri oluşturmaya zemin hazırlamıştır (Arun, 2012). Sosyal politikaların salt ekonomik fayda elde edecek biçimde hayata yansımaları, yaşanan nüfusun dinamiklerini kavrayamayan tek tip yaklaşımlar sergilenmesi, eşitsizlikleri daha da katmerli hâle getirmektedir. Bununla birlikte son 50 yıl zarfında refah devletinin yaşadığı dönüşüm, günümüzde sunulan hizmetlerin parçalanmasına ve dağılmasına yol açmıştır. Hizmetlerdeki fragmantasyon, aslında refah devletinin mühim krizlerinden birisidir (Arun, 2016). Krizi aşmak üzere yetkiler merkezden yerlere doğru dağıtılmaya başlamıştır. Nüfusun çok unsurlu bir hâle geldiği, taleplerin atomize olduğu ve hizmetlerin parçalandığı bir süreçte, yerinden yönetim, kritik bir dönüşüm olarak tartışılmaktadır. Çocuk dostu, kadın dostu kentler ya da yaş dostu çevreler gibi kavramların günümüzde popülerleşmesi, basitçe zihin dünyalarına salt teorik yönelimli bir kavramın girmesinden ibaret değildir. Kentte bir şeylerin eksik olduğunun değerlendirilerek, *dost* olmak üzere fiziksel ve sosyopolitik olarak kente müdahale edilmesi de tesadüf değildir. Bu bağlamda, yerelden yönetim parçalanmış hizmetlerin entegrasyonunu sağlayabilecek bir çözüm olarak geniş biçimde tartışılmaktadır (Arun, 2016). Nitekim Türkiye en son 2005 yılında Belediye Kanunu'nu uygulamaya geçirerek, dört kırılma gruba yönelik hizmetlerin yerel yönetimlerce de sürdürülmesine hükmetmiştir (Belediye Kanunu, 2005). Yerel yönetimler yasası gereği belediyeler, sağlık, sosyal hizmet, yardım ve kültür hizmetleriyle yaşlı, kadın, çocuk, engelli ve yoksullara hizmet götürmekle yükümlü kılınmıştır (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005). Yine de yerinden yönetimin güçlendirilmeye çalışılması, yetkilerin merkezden yerlere doğru devri, yeni krizleri de tetikleyecek bir mahiyet göstermektedir. Zira söz konusu olan sağlık ve sosyal bakım alanlarında, basit bir yetki ve sorumluluğun dağıtılmasından ibaret değildir. Merkezden yerinden yönetime doğru bir yetki paylaşımı sosyopolitik alanda komplike etkilere yol açabilecek, bilhassa Türkiye gibi ulus devlet reflekslerini taşıyan bir ülkede, siyasi anlamda bölünme travmasını tetikleyebilecektir.

Bu arka plan düşünüldüğünde Türkiye'de yerel yönetimlerin, dönüşen toplumun atomize olmuş taleplerini ne düzeyde karşılayabileceği değerlendirilmelidir. Türkiye'de parçalanmış ve dağılan hizmetlerin entegrasyonunu sağlayabilecek yetkinlikte uygulamaları hayata geçirebilecek bir yerel yönetim olmadığı kanısındayız. Türkiye'de yerel yönetimler, hem sosyopolitik hem de pratik açıdan henüz bu yetkinliğe sahip değildir. Bu nedenle biz burada fazlasıyla çeşitlilik gösteren bir nüfusun, Antalya nüfusunun, rafine bir analizini yapmak suretiyle hizmetlerin yeniden şekillenmesinde bilhassa yerel yönetimler için öngörü ve kavrayış sunmaya çalışacağız. Bu çalışma kapsamında yaşlı nüfusun demografik özelliklerini, sağlık durumlarını, sağlık hizmetlerine erişebilirliklerini, sosyal ilişkilerini, sosyal destek mekanizmalarını, yaşam memnuniyetlerini, yaşam arzularını, kültürel etkinliklere katılımlarını ve teknoloji kullanımlarını, gelir ve eğitimin kesişimselliği bağlamında

analiz edeceğiz. Bu tartışmalara yön verecek temel perspektif ise kesişimsellik olacaktır.

Kesişimsellik

Yaşlı kavramı literatürde belirli bir yaş grubunu tanımlamak üzere ve homojenleştirilerek kullanılsa da yaşlılar birbirinden oldukça farklı yönelimleri olan insanlardır. Yaşlılığın içindeki çeşitliliğin kavrayışçı biçimde çözümlemesinde kesişimsellik perspektifini kullanan birçok çalışma literatürde yer edinmiştir (Arun, 2012, 2015a, 2016; Arun & Çakıroğlu-Çevik, 2013; Arun & Holdsworth, 2014; Chappell, 2014).

Eşitsizlik araştırmalarında analizler için gösterge olarak alınan kategorilerin ortak bağlantıları vardır. Bu bağlantıların her biri bir diğerinden daha önemsiz değildir. Yalıtılmış bazı değişkenlerin olası etkileri bir hayli heterojen olan toplumsal kesimlerin yaşamını kavramayı olanaklı kılmaz. Arun'a göre (2015a) izole edilmiş alanlardan toplumsala bakış yamuk bir bakış olacaktır! Bu nedenle “tek başına yaş, toplumsal cinsiyet ya da gelir izole edilerek, bireylerin sağlık ve engellilik durumlarını değerlendirmek yetersiz kalır. Yaşlanma sürecinde bu faktörlerin kesişimselliğinin kritik bir etkiye sahip olduğuna dikkat edilmelidir” (Arun, 2015a, s. 134).

Bu bakış açısından hareketle Türkiye'nin sosyal, siyasi ve ekonomik tarihi içinde değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet, yaş ve sınıf gibi faktörlerin kesişimselliği toplumsalın analizinde araştırmacıya mühim bir kavrayış sunabilir. Türkiye'nin modernleşme serüveninde makro ya da mikro düzeyde kritik dönüşümleri belirleyen bu faktörlerin birisinin diğerinden daha önemli olduğu söylenemez. Ayrıca bu faktörler toplanır bir kapsamda da değildir; ancak, “... etkileşimleri çok boyutlu ve ilişkiseldir” (Arun, 2015a, s. 137). Örneğin Arun ve Çakıroğlu-Çevik (2013) dünya genelinde kadınların kırılgan toplumsal konumlarından dolayı yaşamları boyunca sınırlı imkânlarla sahip olduklarını tespit etmektedir. Yine de ilerleyen yaşlarda yaşlı, kadın ve yoksul olmanın daha büyük tehlike oluşturduğunu vurgulamaktadırlar. Nitekim Chappell (2014) araştırmasında benzer bulgulardan söz etmektedir (akt., Arun, 2015a). Chappell'e göre (2014) tek başına toplumsal cinsiyetin anlamlı bir farklılık yaratmasından ziyade toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf ve yaşın etkileşimiyle eşitsizlikler katmerli hâle gelmektedir (Chappell, 2014'ten akt., Arun, 2015a). “Bu nedenle, kadın ve yaşlı olmak, yaşlı ve yoksul olmak ya da kadın ve yoksul olmak bağlamında gerçekleştirilecek değerlendirmeler, kavrayışçı biçimde sosyal politika gündeminin oluşturulmasını sağlayabilecektir” (Arun, 2015a, s. 141).

Öte yandan, kesişimsellik basitçe iki ya da daha fazla dezavantajlı konumu oluşturan değişkenin bir arada bulunması anlamına gelmez. Kesişimsellik hem avantajlı hem de dezavantajlı konumları, çok boyutlu olarak dikkate alan bütünleşik

bir analitik araç olarak kullanılabilir (Chappell, 2014; Hankivsky ve ark., 2010). Yaşlanma bireyin yaşamı boyunca izlediği yollardan geçerek ulaşabildiği ve bu sırada edindiği görgülerden müteşekkil bir deneyimdir. Her birey bu süreçte sayısız çeşitlilikte deneyime sahip olabilir. Yaşam döngüsü içinde ortaya çıkan çeşitlilik, her yaş grubuna özgü pratiklerin de çeşitlenmesine neden olabilir (Arun, 2015a). Bu bakımdan bu çalışmada kesişimsellik perspektifiyle analizleri gerçekleştirerek elde edeceğimiz bulguları değerlendirmekteyiz. Antalya'daki yaşlıların konumlarını çok boyutlu olarak ele alacağımız bu çalışmada, basitçe yaşı eşitsizlik yaratan bir değişken olarak incelemeyeceğiz. Yaş, toplumsal cinsiyet ve sınıfsal pozisyonun kesişimselliğiyle gerçekleştirilecek analizlerde çok katmanlı sorunlara ilişkin bir kavrayış ortaya koymayı deneyeceğiz. Böylesi bir değerlendirme yukarıda belirtilen prensipleri de dikkate alarak, bir sosyal politika gündemini tartışmaya açabilir.

Yöntem

Örneklem

Antalya Yaşlılık Araştırması'nın (AYA) örnekleme araştırmanın gerçekleştirildiği il olan Antalya'nın merkez nüfusunu temsilen tesadüfi olarak seçilmiştir. AYA kapsamında standart bir sorukağıdı aracılığıyla, Antalya merkezinde yaşayan 55 yaş ve üstü katılımcılarla yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır. Saha çalışması 21 Mayıs 2013 tarihinde başlatılmış Konyaaltı, Kepez ve Muratpaşa ilçelerinde, mahalle nüfusları Antalya İl Emniyet Müdürlüğü'nden talep edilmiştir. Nüfusu en fazla olan mahalleler belirlenerek her bir ilçede en büyük 3 mahalle ziyaret edilmiştir. Saha çalışması boyunca toplam 386 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden ikisi yarıda bırakıldığı için analizlere dâhil edilmemiştir. Böylece AYA 384 kişiden oluşan bir örnekleme 6 Haziran 2013 tarihinde tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

AYA kapsamında, temsili ve tesadüfi olarak seçilen katılımcılara 7 modülden oluşan standart bir sorukağıdı uygulanmıştır. Sorukağıdı, yaşlı nüfusun demografik özellikleri, sağlık durumları ve sağlık hizmetlerine erişilebilirlik, sosyal ilişkiler ve sosyal destek mekanizmaları, yaşam doyumu ve arzuları, kültürel etkinliklere katılım ve teknoloji kullanımları modüllerini içermektedir. Öncelikle küme ve arkasından sistematik tesadüfi örneklem tekniği uygulanarak 2013 yılı Haziran ayı içinde 384 kişiye ulaşılmıştır. Saha araştırması başlatılmadan önce Antalya Valiliği ve Antalya Emniyet Müdürlüğü araştırmanın içeriği hakkında bilgilendirilmiş ve gerekli yasal izinler alınmıştır.

İşlem

Soru kâğıdının uygulanmasında olası aksaklıkların önceden anlaşılabilmesi için 16-20 Mayıs 2013 tarihleri arasında pilot çalışma uygulanmıştır. Pilot çalışmada görüşme süresinin ortalama 20 dakika sürdüğü tespit edilmiştir. Araştırma sırasında gönüllülük esasına dayalı olarak katılımcılar çalışmaya davet edilmiş, görüşme öncesi, görüşmenin süresi hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Verilerin öncelikle betimsel analizleri yapılmış; ardından eğitim ve gelir değişkenlerinin kesişimselliğiyle sınıf tipolojileri belirlenmiş; sonra Chaid analiziyle (Chi Square Automatic Interaction Detection) elde edilen 10 tipolojiyi kesen değişkenler tespit edilmiştir. Son olarak veriler çoklu mütekabiliyet analizi tekniğiyle çözümlenmiştir.

Ampirik Sınırlılıklar

AYA araştırmacıların kendi öz kaynaklarıyla gerçekleştirdiği kesitsel bir araştırmadır. Bu nedenle Antalya il merkezinde nüfus açısından üç büyük ilçedeki, üç mahalleden temsili ve tesadüfi olarak seçilen en küçük örnekleme ulaşmaya odaklanmıştır. Araştırma süreci boyunca katılımcılar, üç büyük mahalleden rastgele tespit edilen evleri ziyaret ederek seçilmiştir. Saha çalışması sırasında ziyaret edilen mahallelerin sosyoekonomik durumlarına göre katılım oranının değişkenlik gösterdiği gözlemlenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan mahallelerde, katılımcılara ulaşmanın zorlaştığı ve çalışmaya katılım oranının düştüğü saptanmıştır. Bu sınırlılığı aşarak katılımcılara ulaşmak amacıyla sosyoekonomik durumu yüksek mahalle ve semtlerde kartopu tekniği de kullanılmıştır.

Bulgular

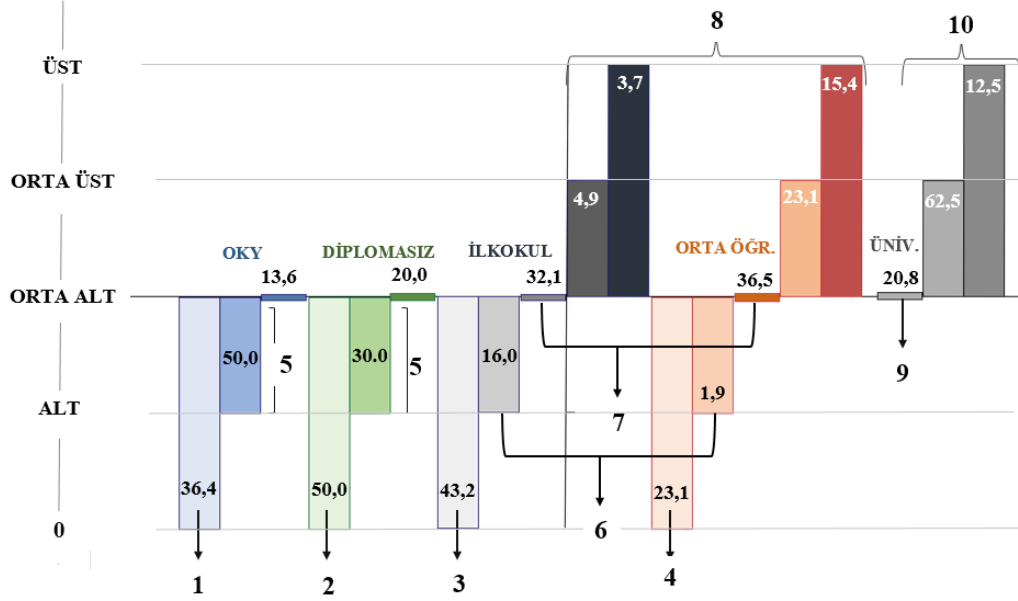
Antalya'da Yaşlıların Sınıfsal Konumları

AYA analizleri neticesinde elde edilen bulgular aşağıda üç ayrı başlıkta sunulmaktadır. Öncelikle AYA katılımcılarının kişisel özellikleri sunulacak katılımcı profili tartışılmaktadır. Ardından gelir ve eğitim düzeyinin kesişimselliği ile elde edilen sınıfsal konumlar değerlendirilmektedir. Katılımcıların sınıfsal konumları ekonomik ve kültürel sermayelerini de gözler önüne sermektedir. Ardından sınıfsal konumla birlikte diğer kişisel faktörlerin neler olabileceği sorgulanmaktadır. Bu analizler Antalya'da yaşayan yaşlıların sınıfsal pozisyonlarını ve gündelik yaşamda mühim etkilere sahip faktörleri kesişimsellik perspektifiyle tartışmaya açmaktadır. Son olarak *çoklu mütekabiliyet analizi* (multiple correspondence analysis), bireylerin sınıfsal pozisyonlarına göre ihtiyaç duydukları hizmetlerin neler olduğunu değerlendirmek üzere ele alınacaktır.

Tablo 1
Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Değişkenler	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	198	51,7
Erkek	185	48,3
Yaş		
55-64	194	50,7
65-74	139	36,3
75+	50	13
Eğitim		
Okuryazar olmayan	25	6,6
Sadece okuryazar	26	6,9
İlkokul	146	38,2
Ortaöğretim-Lise	109	28,6
Yüksekokul-Üniversite	75	19,7
Medeni Durum		
Dul	77	20,1
Boşanmış	19	5,0
Evli	286	74,9
Gelir		
Hiç geliri olmayan	70	18,3
-750	42	11,0
751-1300	132	34,7
1301-2200	97	25,3
2201+	41	10,7

Araştırmaya katılanların %48,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde ise yarısı (%50,7'si) 55-64 yaş grubundaki genç yaşlılardır. Katılımcıların %6,6'sı okuryazar değildir ve %6,9'u ise sadece okuryazardır. Yüksekokul ve üniversite mezunlarının oranı (%19,7) düşünüldüğünde Antalya'da araştırmaya katılan yaşlıların eğitim düzeylerinin Türkiye genelinin bir hayli üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim Türkiye'deki yaşlıların (60+) yaklaşık üçte birinden fazlası (%37,8'i) okuryazar değil ve yaklaşık üçte biri de (%33,3) ilkokul mezunudur (Arun, 2013a). Öte yandan AYA'da katılımcıların dörtte üçünü evli çiftler oluşturmaktadır. Gelir seviyesi bakımından ise Türkiye ortalamasından farklıdır. Türkiye'deki yaşlıların ortalama gelirleri erkekler için aylık 1300 TL ve kadınlar için 800 TL'dir (Arun, 2013a). AYA'ya katılanların ise üçte biri 1300 TL üzerinde gelire sahiptir; erkeklerin ortalama aylık geliri 1761 TL iken kadınlar ortalama 900 TL aylık gelire sahiptir.

Grafik 1. Gelir ve eğitim düzeyinin kesişimselliği ve toplumsal pozisyonlar.

Araştırmaya katılanları toplumsal pozisyonlarına göre sınıfladığımızda 10 farklı grup ortaya çıkmaktadır. Sınıflama eğitim ve gelir düzeyinin kesişimselliği ile elde edilmektedir. Öncelikle katılımcılar yatay ekseninde eğitim düzeyine göre konumlandırılmıştır. Yatay ekseninde sağa doğru bir hareket eğitim düzeyini artırmakta ve sola doğru ise azaltmaktadır. Dikey eksen ise gelir gruplarını birbirinden ayırmaktadır. Hiç geliri olmayanlar dikey ekseninde en altta yer almaktadır. Daha sonra alt, orta-alt, orta ve üst gelir grupları dikey ekseninde yukarı doğru sıralanmaktadır. Grafikte görüldüğü üzere, yatay ve dikey eksenin buluşmasıyla 10 farklı toplumsal pozisyona ait tipoloji elde edilmektedir. Yatay ekseninde, en solda okuryazar olmayanlar ve dikey ekseninde en altta gelir olmayanlar buluşmakta, 1 numaralı işaretlenmiş tipolojiyi oluşturmaktadırlar. En kırılgan gruplardan birisi olarak ilk pozisyon katılımcıların %2,4'ünü oluşturmaktadır. İkinci grup diplomasızlar ve hiç geliri olmayanlardır; katılımcıların %2,9'unu oluşturmaktadır. İlkokul mezunu olup hiç geliri olmayanlar ise üçüncü grubu oluşturmakta ve katılımcıların %9,2'si bu grupta yer almaktadır. Ayrıca grafikte yer alan oranlar her bir eğitim grubunun içinde tipolojilerin dağılımını sunmaktadır. Örneğin okuryazar olmayanların %36,4'ü en kırılgan gruplardan birisi olan ilk tipolojiyi oluşturmaktadır. Okuryazar olmayanların %50'si alt gelir grubunda ve %13,6'sı ise orta gelir grubunda yer almakta, bu iki kesim görece daha varlıklı 5. tipolojiyi oluşturmaktadır. Bu örnekten yola çıkılarak diğer tipolojiler grafik yardımıyla okunabilir. Tüm katılımcılar içinde eğitim ve gelirin kesişimselliğiyle elde edilen 10 tipolojinin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2
Katılımcıların Sınıfsal Konumlarına Göre Dağılımları

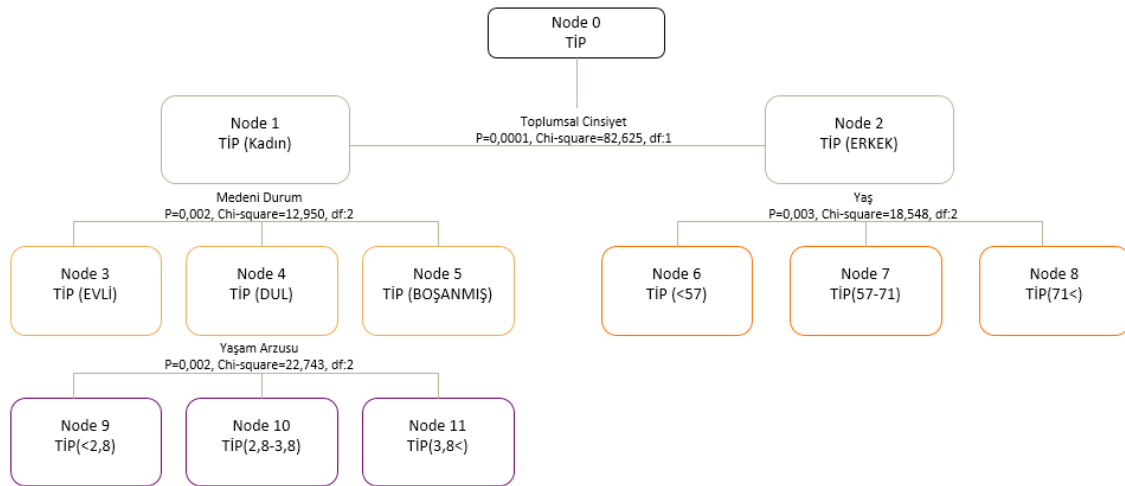
Konum	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	9	2,4	2,4
2	11	2,9	5,2
3	35	9,2	14,4
4	15	3,9	18,4
5	30	7,9	26,2
6	23	6,0	32,3
7	106	27,8	60,1
8	14	3,7	63,8
9	77	20,2	84,0
10	61	16,0	100,0
Toplam	381	100,0	

Tablo 2'ye göre AYA'ya katılanlar içinde en büyük grubu oluşturanlar 7. tipolojide yer almaktadırlar. Bu kesim tüm katılımcıların %27,8'ini temsil etmektedir. Geliri orta-alt düzeyinde yer alan ve eğitimi ise en fazla ilköğretim düzeyinde olan 7. tipoloji, araştırmada katılımcıların toplumsal pozisyonları açısından merkezi niteliktedir. Gelir ve eğitim düzeyi bakımından değerlendirildiğinde, 10 tipoloji içinde konumu itibarıyla merkezî noktada yer alan bu grubun nispeten varlıklı olduğu düşünülebilir. Ancak toplumsal cinsiyet, medeni durum, sosyal-sportif-kültürel faaliyetler dikkate alındığında ise kendine nerede yer bulmaktadır? Sadece bu tipoloji için değil, tüm tipolojiler kültürel ve sosyal yönelimleri dikkate alındığında nasıl ayrılmaktadır? Ayrımı yaş ve toplumsal cinsiyet gibi mühim faktörler hangi biçimde kesmektedir?

Toplumsal Konumun Kesişimselliği

Yukarıdaki sorulara yanıt vermek üzere Chaid analiziyle (Chi Square Automatic Interaction Detection) 10 tipolojiyi kesen değişkenler tespit edilmiştir. Analiz eğitim ve gelirin kesişimselliğiyle elde ettiğimiz 10 tipolojinin kırılma noktalarını sunmaktadır. Chaid analizinde sıralama ve bölünme en güçlü değişkenlerden başlayarak sonuncu kırılma noktasını veren değişkene değin devam eder. Analiz güçlü biçimde ayrımı organize eden değişkenleri ortaya koymayı sağlar. Bu bakımdan değerlendirildiğinde eğitim ve gelir kesişimselliğiyle elde edilen konum, öncelikle toplumsal cinsiyet tarafından ayrılmaktadır (Chi Square = 82.6; df = 1; $p = .0001$). Birbirinden ayrılan kadın ve erkekler iki ayrı değişken tarafından tekrar kesilmektedir. Beklentimiz toplumsal cinsiyet ve yaşın ortak ayırıcı olmasıydı. Ancak ampirik olarak toplumsal cinsiyet ilk ayırıcı değişken olma özelliği taşıırken, yaş erkekleri ayırıcı keskin bir faktör olarak kendini göstermektedir (Chi Square = 18.6; df = 2; $p = .003$). Burada çalışmanın başında öngördüğümüz yaş sınıflaması farklılaşmaktadır. Yaş düşündüğümüzden farklı olacak biçimde, 57 yaşından küçük olanlar, 57-71 yaş aralığında olanlar ve 71 yaşından büyük olanlar biçiminde ayrılmaktadır. Bu ayrım yaşlılığın konvansiyonel olarak 60 yaşından sonra 5'li skalada sınıflanmasından

oldukça farklıdır. Klasik sınıflama 5'li gruplar hâlinde (60-64; 65-69; 70-74; 75-79; 80+) bir ayrımı öngörmektedir. Ancak analiz sonuçlarına göre genç yaşlılar (60-64), yaşlılar (65-69; 70-74; 75-79) ve yaşlının yaşlısı gibi yaşa iliştilen *a priori* tanımlar geçerliliğini yitirmektedir. Analiz ampirik olarak diğer değişkenlerin kesişimselliği içinde yaşı yeniden sınıflamakta, bu sınıflama ise ilerde gerçekleştirdiğimiz çoklu mütekalibiyet analizinde, yanına diğer kültürel ve sosyal faktörleri da almak suretiyle kuşakları birbirinden ayırmakta ve sınırlarının hangi noktalarda billurlaştığını ortaya koymaktadır. Aynı düzeyde kadınları kesen değişken ise medeni durumdur (Chi Square = 12.9; df = 2; $p = .002$). Medeni durum kimi araştırmacılar tarafından bir ara değişken olarak görünse de Türkiye'de, yaşlılıkta eşitsizliklerin yuvalandığı mühim mecralardan birisidir (Arun, 2013a, 2013b, 2014; Arun & Arun, 2011). Güncel çalışmalarda yaşlı dul kadınların daha düşük gelirli ve düşük eğitimi olduğu, bu kesimde hastalıkların ve engelliliğin daha yaygın olduğu ve yaşadıkları konutların alt yapısının yetersizliği ampirik olarak ortaya konmuştur (Arun & Arun, 2011). Türkiye'de ileri yaşlarda kadınların evli kalma olasılıkları azalmaktadır. Güncel araştırmalara göre 70-74 yaş grubundaki erkeklerin %9,5'inin ve aynı yaş grubundaki kadınların %52,8'inin dul olduğu; 85-89 yaş grubuna gelindiğinde ise bu oranın kadınlarda %84,3'e ulaştığı tespit edilmektedir (Arun, 2013a). Yaşlı dul kadınlar erkeklerle kıyaslandığında ölünceye kadar evlenmemekte ve yaşamlarını dul kalarak sürdürmektedir. Dulluk kadınlar için ileri yaşlarda yaygın bir deneyimdir. Aynı zamanda dulluk, yaşlandıkça yalnızlaşan bir kuşağın varlığına işaret etmektedir. Türkiye'de dullar daha mutsuzdur ve yaşlı dul kadınlar ise en mutsuz kesimlerden birisidir (Arun & Arun, 2011). Nitekim Chaid analizi sonuçları, yaşam arzusunun yaşlı dul kadınları medeni durumdan sonra birbirinden ayıran mühim değişkenlerden sonuncusu olduğunu ortaya koymaktadır.

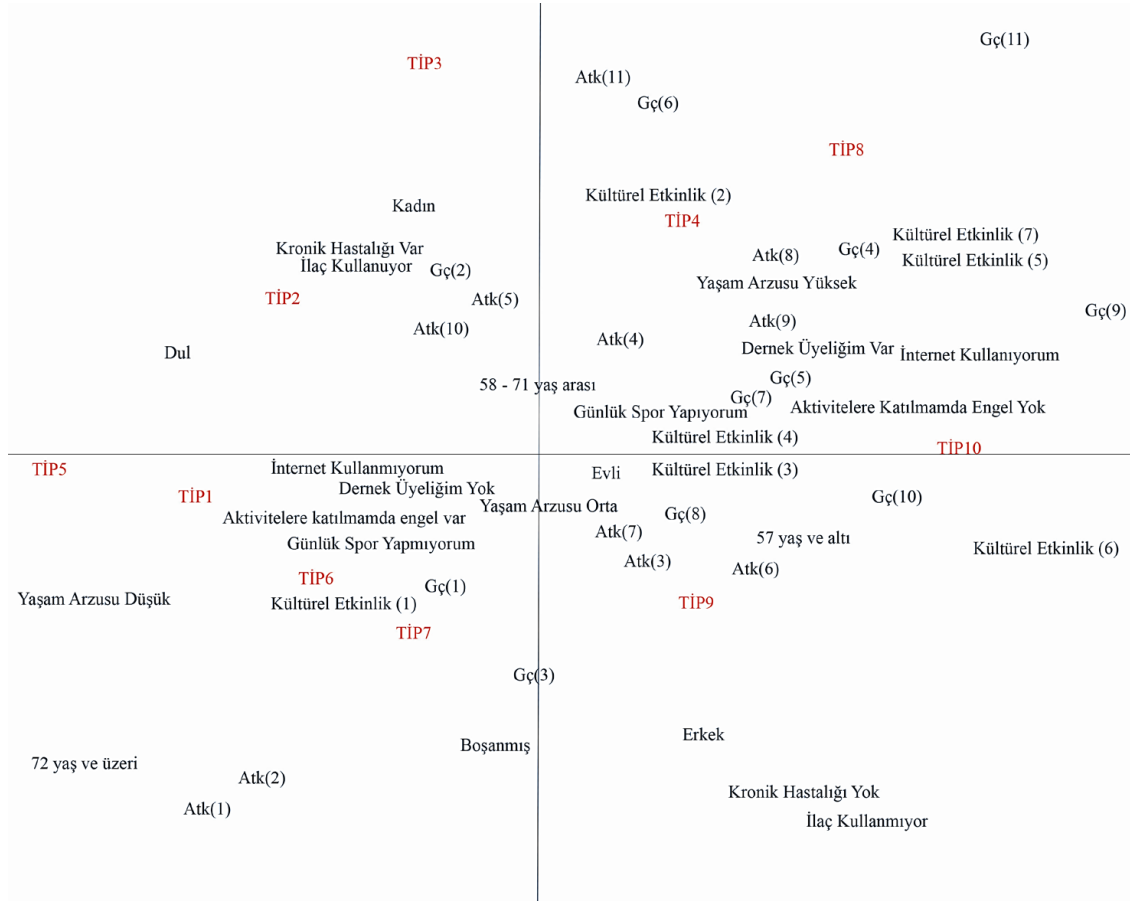
Grafik 2. Toplumsal konumun kesişimselliği (Chaid Analizi).

Yaşlılıkta Toplumsal Cinsiyet, Sınıf ve Sosyokültürel Çeşitlilikler

Sınıf, toplumsal cinsiyet ve yaş değişkenlerinin kesişimselliği içinde değerlendirildiğinde, yaşlı kuşakları birbirinden ayıran temel unsurlar nelerdir? Varsıl ve yoksul yaşlı birbirinden nasıl ayrılmaktadır? Hangi kültürel ve sosyal bagajlar yaşlılığın farklı deneyimlenmesine yol açmaktadır? Aşağıda çoklu mütekabiliyet analizi neticesinde elde edilen bulgular, bu sorulara yanıt vermektedir.

Yaş Bourdieücü analizlerde oldukça geride kalan bir faktör olagelmıştır. Bourdieücü analizlerde yaş değişkeninden ziyade çoğunlukla toplumsal cinsiyet bağlamında kültürel tüketimin nasıl gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır (Bihagen & Katz-Gerro, 2000, s. 327–328; Bryson, 1996; Chan & Goldthorpe, 2005; DiMaggio, 1982; Erickson, 1996; Karademir Hazır, 2014; Katz-Gerro, 1999; Silva, 2006; Skeggs, 2004; van Eijck & van Oosterhout, 2005). Friedman, Savage, Hanquinet ve Miles (2015) çalışmalarında yaşın ve kuşakların, sınıfsal pozisyon ve tüketim pratikleri söz konusu olduğunda belirleyici bir rol üstlendiğini tartışmaktadırlar. Oysa yaşın toplumsal pozisyonları ayırıcı bir marifeti olduğu Türkiye’de yapılan çalışmalarda çok önceden tespit edilmiştir. Arun (2009) yaş gruplarına göre kültürel sermaye dağılımlarını çözümlyerek, elitler içerisinde genç ve yaşlı kuşakların farklılaşan pratiklerini ortaya koymuştur. Bu bağlamda benzer düzeyde hacimli kültürel sermaye sahibi olsalar da kuşaklar farklı yaş grupları sadece kültürlenme biçimleri itibarıyla değil, tüketim pratikleri itibarıyla örneğin sağlık alanında sergiledikleri tüketim tarzları itibarıyla da birbirlerinden uzaklaşmaktadırlar. Oysa elit ve olağan orta sınıf beğenileri, eğitim, müzik, akademi, sanat ve benzeri kültürel tüketim alanlarında ayrışmakta, benzer düzeyde hacimli sermaye sahipleri nispeten homojen eğilimleri sergilemekteydi (Bourdieu, 2015). Ne var ki güncel çalışmalarda,

yaşın, benzer düzeyde hacimli kültürel sermaye sahiplerinin arasında da ayrımı tetiklediği ortaya konmuştur (Arun, 2012, 2014). Kültürel sermaye basitçe kültürel alanlarda etkinlik sergilemez. Türkiye’de kamu hizmetlerinin değerlendirilmesinde benzer düzeyde hacimli kültürel sermayeye sahip olsalar da yaşlıların eğitim, sağlık, ulaşım gibi kamu hizmetlerini değerlendirirken, gençlere nazaran daha pozitif bir tutum sergiledikleri ampirik olarak tartışılmaktadır (Arun, 2009). Bu bağlamda hacimli kültürel, ekonomik ya da sosyal sermaye sahiplerinin yekten homojen birliktelik sergilediği, tutum ve davranışları itibarıyla da benzeştiği yargısı tek başına anlamlı değildir. Kesişimsellik perspektifiyle ele alındığında yaş, toplumsal cinsiyet ve medeni durum gibi mühim faktörlerin de ayırıcı pratikleri etkilediği yukarıdaki grafikte görülmektedir. Grafikte AYA’ya katılanların konumları sergilenmektedir. Çoklu mütekabiliyet analizine, yukarıda tartışıldığı üzere Chaid analizinde farklı düzeylerde önem kazanan, yaş, toplumsal cinsiyet, medeni durum ve yaşam arzusu değişkenlerinin yanında aşağıdaki faktörler de dâhil edilmiştir.

Grafik 3. Yaş, toplumsal cinsiyet, sınıf ve sosyokültürel çeşitlilik.

Tablo 3

Çoklu Mütakabiliyet Analizine Dâhil Edilen Değişkenlerin Açıklamaları

Faktör	Açıklama
Arkadaş toplantılarına katılım sıklığı (Atk)	İndeks değişkendir. 1-11 puan arasında değişmektedir. Yüksek puanlar katılımın sıklığına, düşük puanlar katılımın seyrekliğine işaret eder.
Gönüllü çalışmalara katılım sıklığı (GÇ)	İndeks değişkendir. 1-11 puan arasında değişmektedir. Yüksek puanlar katılımın sıklığına, düşük puanlar katılımın seyrekliğine işaret eder.
Kültürel etkinliklere katılım sıklığı	İndeks değişkendir. Son 1 ay içinde kaç defa sinema, bale, tiyatro, kütüphane, müze, opera, sergiye gittiği açık uçlu olarak sorulmuştur. Bu değişkenlerin aritmetik ortalaması alınarak, ortalamanın üzerinde olanlara 1 puan ve altında olanlara 0 puan verilmek kaydıyla, 1-7 puan arasında katılım sıklığı belirlenmiştir. Yüksek puanlar katılımın sıklığına, düşük puanlar katılımın seyrekliğine işaret eder.
Dernek üyeliği	Bir derneğe üye olanlar ve olmayanlar kategorilerinden oluşmaktadır.
İnternet kullanımı	İnternet kullananlar ve kullanmayanlar kategorilerinden oluşmaktadır.
Spor alışkanlığı	“Günlük olarak spor yaparmısınız?” sorusundan elde edilmiş bir değişkendir. “Evet” ve “Hayır” kategorilerinden oluşmaktadır.
Engellilik durumu	“Evet” ve “Hayır” kategorilerinden oluşmaktadır.
Kronik hastalık durumu	“Kaç tane kronik rahatsızlığınız var?” sorusundan elde edilmiş bir değişkendir. 1 ve üstü “Kronik hastalığı var”, 0 ise “Kronik hastalığı yok” olarak kategorileştirilmiştir.
İlaç kullanma sıklığı	İlaç kullananlar ve kullanmayanlar kategorilerinden oluşmaktadır.

Gündelik yaşam, basitçe eğitim ve gelir değişkenlerinin oluşturduğu sınıfsal pozisyonlar itibarıyla organize olmaz. Yaş ve toplumsal cinsiyet gündelik yaşamda ayırıcı etkilere sahiptirler. Toplumsal cinsiyet gündelik yaşamı dikey olarak kesmektedir; erkekler dikey eksenin sağında ve kadınlar solunda yer alırlar. Yaş ise yatay eksen boyunca sağa ilerledikçe azalır, sola doğru ilerledikçe artar. Daha yaşlı kuşaklar (72 yaş ve üzeri) grafiğin sol alt köşesinde daha genç kuşaklar (57 yaş ve altı) ise sağ alt köşesinde konumlanır. Toplumsal cinsiyet ve yaşı konumlanışı itibarıyla değerlendirdiğimizde;

- a. Grafikte sol üst alanda yer alan kadınlar alt sınıfları oluştururlar (2. ve 3. Tipoloji). Daha önce de tartışıldığı üzere dulluk, bu alanda konumlanan kadınların ayırt edici bir vasfıdır. Bu grupta yer alanlar, kronik hastalıklara sahiptir ve düzenli olarak ilaç kullanırlar. Bu alandaki genel görünüm, literatürde yer alan çalışmalarda engelliliğin ve hastalıkların alt sınıflar arasında daha yaygın olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Gönüllü çalışmalara katılım düzeyleri düşük olan bu grubun, bu nedenle sosyalleşmediği zannı yanıltıcıdır. Nitekim arkadaş toplantılarının katılım sıklıkları değişkenlik göstermektedir. Arkadaş toplantılarına en sık katılanlar burada kendilerine bir konum bulurlar. Kültürel tüketim etkinlikleriyle oldukça mesafeli olan bu kesimin arkadaş toplantılarına katılımlarının yüksek düzeyde olması, sosyal sermayenin bu

alandaki da aktif biçimde ayırıcı olduğunu göstermektedir. Kadın, dul, alt sınıf ve bazı katmanlarda, ev kadınları gibi, sınıf dışı olarak tasnif edilebilecek kesimlerin sosyal sermayesinin olmadığı yanılıgısına düşmemek gerekir. Zira sosyal sermaye düzeyi bu kesimler içinde günlük, haftalık ya da aylık olarak organize edilen *günlerde*, aktifliği oldukça belirleyici bir etkidir. O nedenle alt sınıfların sosyal sermayesinin hacimli olmadığı tespitleri yersizdir. Çünkü çoklu müteakabiliyet analizine göre alt sınıfların batıdaki biçimde, kamusal alanda sivil toplumla temas edildikçe hacimli bir hâle dönüşen bir sosyal sermaye örüntüsüne sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgunun ne düzeyde Türkiye'de yaygın olduğu mutlak suretle araştırılmalıdır.

- b. Grafikte, sağ taraftaki alanda oldukça dikkat çekici bir örüntü kendini göstermektedir. Öncelikle erkeklerin, sağ alt alanda, kadınların tam karşısında bir alanda konumlandığı dikkate değerdir. Bu alanda eyleyenler genç yaşlılardır (57 yaş ve altı). Evlidirler, daha çok erkektirler, daha gençtirler, daha varlıklıdır. Kronik hastalıkların ve ilaç kullanımının seyrekliği, bu konumda yer alanların daha sağlıklı olduklarını göstermektedir. Ancak bu alanda yer alanların tamamen homojen birliktelik gösterdiği söylenemez. Arkadaş toplantılarına ve gönüllü çalışmalara katılımı düşük olanlar, iki boyutun kesiştiği merkeze (inertia) daha yakındır. Bu konum orta düzeyde bir yaşam arzusu gösterenlerle yakın bir bağın bulunduğu bir konumdur. Kültürel ve sosyal aktivitelere katılımı engeli olmayanların, bu alanda konumlandıkları; gönüllü çalışmalara ve arkadaş toplantılarına katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu, spor yaptıkları, bir sivil toplum kuruluşuna aktif üye oldukları tespit edilebilir. Literatürde tanımlandığı üzere (Bourdieu, 2015) sinema, tiyatro, klasik müzik konseri gibi daha ince zevk sahiplerinin kültürel tüketim aktivitelerine sıklıkla angaje olan bir kesim, tam da bu alanda kendine yer bulmaktadır. Hem sosyal hem kültürel sermayeleri kıta Avrupasından ithal edilmiş kültürel tüketim pratiklerinin sorgulanmasıyla ölçülebilir. Dahası eğitilmiş kültürel tercihleri, yani beğenileri, bu kesimi, alt sınıfların kültürel tercihlerinden ve bu meyanda tüketim hazzından ayırır. Böylelikle Bourdieücü bakımdan ampirik ve teorik düzeyde bir okumanın yapılabileceği toplumsal kesimleri oluştururlar. Literatürde *baby boomers* olarak adlandırılan 1946-1964 yılları arasında doğmuş olanların sosyokültürel bakımdan birbirine benzer bir kuşak olarak tarif edilegeldiği (Hogan, Perez, ve Bell, 2008'den akt., Werner, 2011; Vincent ve Velkoff, 2010) kesimlerin Türkiye'deki temsilcileridirler.
- c. Grafikte sol alt alanda konumlanan oldukça kırılmalı ve sınıfsal pozisyonları itibarıyla bir o kadar çeşitlenmiş kesimler dikkat çekmektedir. Burada 72 yaş ve üzerindeki bireylerin birlikteliği görülebilir. Yaşam arzuları düşüktür. Gönüllü çalışmalara ve arkadaş toplantılarına katıl(a)mazlar, kültürel tüketimleri

sınırlıdır. Zira bu kesimlerin aktivitelere katılmasında bir takım engeller söz konusudur. Bu engeller basitçe bedensel kimi eksikliklerle tarif edilemezler. Bunun yanında sınıf dışı kesimlerin (1. Tipoloji) de burada konumlanması, düşük eğitim ve düşük gelir düzeyinin toplumsal alana aktif katılımı nasıl engellediğini açıkça göstermektedir. Öte yandan orta ve orta üst sınıfların (5., 6. ve 7. Tipolojinin) bu alanda konumlanması nasıl okunmalıdır? Eğitim ve gelir itibarıyla şaşmaz biçimde sınıf dışı kesimlerden ayrılan bu grup nasıl olur da onlarla benzer yoksunlukları yaşayabilir? Bu sorunun yanıtı, klasik homoloji argümanına sadık kalınarak (Bourdieu, 2015) verilemez. Zira Friedman ve arkadaşları (2015), henüz yaştan ve kuşakların nasıl ayırt edici olduğunu tartışırken aslında Türkiye’de farklı kültürel sermaye düzeyine sahip olsa da kuşakların hangi alanda nasıl birleştirici olduğu değerlendirilmektedir (Arun & Holdsworth, 2014). Arun ve Holdsworth’ün (2014) Türkiye sağlık alanında gerçekleştirdikleri analizler en kırılgan kesimlerden birisi olarak kendini gösteren 75+ yaşlıların farklı sınıfsal pozisyonda olsalar da bakım ihtiyacının onları bir arada tutan etmenlerden birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kesim günlük yaşam aktiviteleri ve araçsal günlük yaşam aktivitelerinde desteğe ihtiyaç duyan oldukça kırılgan bir kesimi oluşturmaktadır. Kırılganlık düzeyi bu sınıfların kamusal alana aktif katılımını engelleyen en mühim unsurdur.

Sonuç

Kuşakların kültürel eşitsizliği (Arun, 2014) gündelik yaşamın organizasyonunda hayli ayrıcıdır. Kültürel ürünlerin tüketim pratikleri farklı yaş gruplarında çeşitlenmekte, genç kuşaklar yaşlıların tercihlerini aşan biçimde yeni kültürel formları da meşrulaştırmaktadır (Arun, 2015b). Bilhassa hacimli kültürel sermaye sahipleri, kendi aralarında farklılaşan meyiller nedeniyle ayrışmaya başlamıştır. Yatay olarak gerçekleşen ayırım, günümüzde kültürel eşitsizliğin yeni biçimlerinden birisi olarak da kabul edilmektedir (Friedman ve ark., 2015). Bu bakımdan mekânsal olarak hiç bir zaman bir araya gelmeyecek kesimlerin yanına sembolik olarak da ayırımı pekiştiren yeni bariyerler eklenmektedir. Genç kuşaklar kültürel sermayenin yeni formlarını geliştirmek suretiyle kendi ebeveynleriyle aralarına mesafe koymaktadırlar. Kültürel ürünler, meşru sayılan geleneksel ürünlerden daha modern olanlara doğru kaymaktadır. Yüksek kültüre ait ürünlerin kayması, geleneksel üründen yeni formlara doğru kayış, alanın yapısal olarak biçim ve içerik değiştirmesine yol açabilir. Tüketilen ürünlerin ve alanın kayması, yeni sınıfsal konumların da meydana çıkmasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki analizler bir alanda mutlak suretle hâkim olan tek bir toplumsal konum ve bunun etrafında yuvalanan günlük yaşam aktivitelerinin tekiliğinden ziyade, bir alanda çok katmanlı ve çok değişkenli bir konumlanma ve aktivitelerin yeknesaklıktan uzak birlikteliğine işaret etmektedir. Ortaya çıkan bu yeni toplumsal konumların

yaşam aranjmanları ve kültürel tüketim angajmanları hakkında çok az şey biliyoruz. Ekonomik, sosyal ve kültürel sermayelerinin repertuvarlarının nelerden müteşekkil olduğunu kavrayacak ulusal düzeyde kapsamlı bulgulara sahip değiliz. Yatay olarak da ayrışan, bir kabuğun altında katmanlaşarak çeşitlenen bu beklenmedik konumları analiz etmek üzere yeni bir *modus operandi* gereklidir. Bu basitçe, nitel ve nicel veri toplama tekniklerinin bir arada kullanılmasının sunacağı bir açılım olarak tarif edilemeyecektir. Yöntemsel plüralizmin yanında, kesişimsellik perspektifi, yaş, kuşak ya da dönem etkilerini keskin biçimde ortaya koyacak analitik bir araç olabilir.

Toplumsal pozisyonları itibarıyla çeşitlenen kesimlere, yerel yönetimler hangi tür hizmetleri nasıl sunabilecektir? Bu sorunun yanıtına ulaşmak üzere ilkin yöntemsel plüralizm, kesişimsellik perspektifiyle araçsal hâle getirilmelidir. Yerel düzeyde hizmetleri çeşitlendirmek ve farklılaşan, atomize olmuş ihtiyaçlara yanıt vermek üzere yönetişimde ademi merkezîyetçi bir yaklaşımı öngörerek uygulamaya dönüştüren ülkelerin neredeyse hiç birisinde, merkezden yerele doğru yetki ve sorumluluk devrinin neticeleri, eşitsizlikleri ortadan kaldıracak bir sonuç üretmemiştir (Arun & Holdsworth, baskıda). O bakımdan bilhassa dört kırılğan gruba, kadın, çocuk, engelli ve yaşlıya, etkin biçimde hizmet götürme vaadiyle gerçekleşen yasal düzenlemeler, bulguya dayalı olarak üretilmiş sosyal politikalar ve uygulamalar olmadan retorik düzeyde kalacaktır. Çeşitlenen kesimlere, kendi içinde yatay olarak da katmanlaşan sınıfsal konumlara ulaşmak üzere yola çıkıldığında, öncelikle yeni bir *modus operandi* geliştirmekle işe başlamalıdır. Bizim burada önerdiğimiz kesişimsellik perspektifi, her şeyden önce hedef kitleyi kurbanlaştırmayan bir yönelim sunmaktadır. Zira sadece ve basitçe sorun odaklı olarak tanımlanan yaklaşımlarla hedef kitleye hizmet sunmak mümkün değildir. Bilhassa altını çizmek gerekir, yaşlanma ve yaşlılık bir sorun değildir. Yaşlıların içinde buldukları eşitsizliklerin tamamı, yaşam seyri boyunca aktarılan, miras olarak elde kalan bir bakiyedir. Eşitsizlikler, yaşlandıkça daha da katmerli hâle gelmektedir. Çocukluğunda, gençliğinde ve yetişkinliğinde dezavantajlı konumda bulunanların yaşlılıklarında bu eşitsizliklerin ürettiği yeni biçimlerden azade olması mümkün değildir. Öte yandan her yaşlı hasta, düşkün ya da yoksul değildir. Kültürel tüketimleri çeşitlenmiş, kamusal alanda aktif bireyler olarak yaşamlarını sürdüren, sağlıklı ve varlıklı bir kesimin de yaşlandığı yukarıdaki analiz sonuçlarında kendini göstermektedir. Hakkını arayan, hizmetlerin planlanmasında, sunulmasında ve izlenmesinde aktif olarak rol üstlenen, oldukça talepkâr bir kuşağın, *baby bommers* kuşağının da yaşlandığı gözden kaçırılmamalıdır.

Burada sunmaya çalıştığımız *modus operandi*, yaşlılığı ve yaşlanmayı basitçe sorun olarak tarif etmez; yaşlıyı kurban, mağdur ve düşkün olarak tarif etmenin ötesinde bir anlayışla, bulguya dayalı önerileri geliştirmeye destek olacak bir perspektifi sunmaktadır. Yerel yönetimler, hizmet götürmekle yükümlü oldukları kesimleri bu bakış açısıyla da araştırmalıdır. Yaşlanma sürecinde, toplumsal cinsiyet, yaş ve sınıf

gibi faktörlerin kesişimselliği kritik bir etkiye sahiptir. Yaşamları boyunca toplumsal konumlarından dolayı sınırlı olanaklara sahip yurttaşlara, bilhassa yerel yönetimlerin sunacağı hizmetler planlanırken, eşitsizliklerin ve avantajlı konumların, rafine biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda alt sınıfların, toplumsal konumlarının iyileştirilmesi için doğrudan gelir desteğine ihtiyaç duyduğu, orta sınıfların ise öncelikli sağlık ve sosyal bakım desteğine ihtiyaç duydukları dikkat çekmektedir. Öte yandan, kültürel, ekonomik ve sosyal sermayesi yüksek yaşlıların ne tür ihtiyaçlarının olduğu sorusu, yukarıdan aşağıya doğru bir yönetim anlayışıyla yanıtlanabilecek bir soru değildir. Bu kesimlerle mutlak suretle görüşülmeli, yönetime dâhil edilerek topluma sunabilecekleri katkıları dikkate alınmalıdır. Günümüzde yerel yönetimlerin, ademi merkezîyetçiliği nasıl uygulayacağı yönündeki endişeler yerinde bir endişedir. Yukarıda zikredilen, yatay ve dikey olarak katmanlaşmış toplumsal sınıfların oluşturacağı bir meclisin yeni yönetim anlayışı çerçevesinde etki alanlarına dâhil edilmesiyle, merkezden yerele devredilen yetki ve sorumluluk, sürdürülebilir biçimde sorunların çözümünde ve güçlü yanların desteklenmesinde etkinleştirilebilir.

Received: May 12, 2016

Revision Received: December 2, 2016

Accepted: December 13, 2016

OnlineFirst: December 28, 2016

Copyright © 2016 • Istanbul University Department of Sociology

tjs.istanbul.edu.tr/en

DOI 10.16917/iusosyoloji.291221 • December 2016 • 36(2) • 367–372

Extended Abstract

Distinction in Old Age: Challenges Awaiting Local Authorities in Contemporary Turkey

Özgür Arun¹
Akdeniz University

Çağrı Elmas²
Akdeniz University

Abstract

The demographic transition in Turkey indicates that the next one-hundred years will be a century of women and older adults. During this process, the quality and accessibility of services provided by local authorities will affect the welfare of all citizens (including women and older adults). A refined analysis of the various populations will provide local authorities with a chance to gain further insight and understanding in order to revamp social policies and services. Under the scope of this study, older adults' demographic characteristics, health status and services accessibility, social relations and support mechanisms, "will to live," participation in cultural activities, and use of the Internet are discussed socially in terms of the intersectionality of income and educational levels. The Antalya Aging Study (AAS), conducted in Antalya in 2013, was a cross-sectional study that consisted of face-to-face interviews with 381 people, 55 years of age and older. Under the AAS, a standard questionnaire consisting of seven modules was implemented over participants selected as representative of Antalya using the random sampling technique. According to findings from the analysis, the majority of the lower classes consist of young seniors (55-69 years). While the percentage of older women from lower classes was found to be 33%, men's percentage from lower classes was 3%. The findings also show that disease, disability, and psychological problems are more common among lower classes. On the other hand, the will to live among upper classes was higher; they also participated in refined cultural activities and used technology more frequently. The intersectionality of factors such as gender, age, and class have a critical effect on the aging process. Therefore, when local authorities plan services for citizens with a lifelong history of limited opportunities, inequalities must be taken into consideration. One noteworthy conclusion of this study is that while lower classes need direct financial support to improve their social status, middle classes require health and social care services.

Keywords

Class • Cultural capital • Bourdieu • Gender • Intersectionality • Baby boomers

1 **Correspondence to:** Özgür Arun (Assoc Prof), Department of Gerontology, Faculty of Arts, Akdeniz University, Merkez, Antalya 07058 Turkey. Email: arun@akdeniz.edu.tr

2 Department of Gerontology, Faculty of Arts, Akdeniz University, Merkez, Antalya 07058 Turkey. Email: elmascagri@yahoo.com

Citation: Arun, Ö., & Elmas, Ç. (2016). Distinction in old age: Challenges awaiting local authorities in contemporary Turkey. *Turkish Journal of Sociology*, 36, 367–372.

Within its history of modernization, inequalities in Turkey have been embedded in its social, economic, and cultural policies (Arun, 2012). However, during the last 50 years, the transformation from a welfare state has led to a decentralization and fragmentation of services. Fragmented services are real serious crises in a welfare state (Arun, 2016). During this process, the quality and accessibility of services provided by local authorities affects the welfare of all citizens. Given this background, local governments in Turkey should consider what level they can meet the needs and demands of disadvantaged groups, including women and older adults.

A refined analysis of various populations will provide local authorities with a chance to gain further insights and understanding in order to revamp social policies and services. Under the scope of this study, older adults' demographic characteristics, health status and services accessibility, social relations, social support mechanisms, "will to live", participation in cultural activities, and Internet usage are discussed in terms of the intersectionality of income and educational levels.

There are common variables in analyzing inequality research, including class, gender, and ethnicity. None of these variables are any more or less important than the other. Effects produced in some isolated variables do not allow for grasping the social realities of the very heterogeneous segments of society. According to Arun (2015a), analyzing the social elements gained from isolated perspectives produce skewed results. Therefore, evaluations based solely on age, gender, or income alone are insufficient at assessing individuals' health and disability status. One should note that the intersectionality of all of these factors during the aging process have a critical impact.

The Antalya Aging Study (AAS), conducted in Antalya in 2013, was a cross-sectional study consisting of face-to-face interviews with 381 people, 55 years of age and older. A standard questionnaire consisting of seven modules was implemented with participants selected using the random sampling technique to produce a representative sample of Antalya.

According to participants' social positions, ten different group typologies were identified. Typologies were obtained based on the intersectionality of education and income levels. Firstly, all participants were positioned on the horizontal axis according to education level. Movement to the right on the horizontal axis indicated an increase in education level, while movement to the left indicated a decrease. The vertical axis separated the participants into income groups. The bottom of the vertical axis indicated no income, while middle-lower, middle, and upper income groups are respectively listed further up the vertical axis. In the chart, individuals who cannot read or write were located on the far left of the horizontal, and individuals with no income, located at the bottom of the vertical axis, come together and are identified as the first of 10 different typologies of social position. The first group, representing the

most fragile, made up 2.4% of participants. The second group (1.8% of participants) consisted of individuals with neither formal education nor income. Elementary school graduates with no income made up the third group (9.2% of respondents).

Age is among the least important factors in Bourdieusian analyses of cultural distinction. Instead of age, Bourdieusian analyses typically address gender in the context of how cultural consumption is performed (i.e., Bihagen & Katz-Gerro, 2000, pp. 327–328; Bryson, 1996; Chan & Goldthorpe, 2005; DiMaggio, 1982; Erickson, 1996; Karademir Hazır, 2014; Katz-Gerro, 1999; Silva, 2006; Skeggs, 2004; van Eijck & van Oosterhout, 2005). Friedman, Savage, Hanquinet, and Miles (2015) discuss the significant role of age and generation in structuring cultural consumption practices. However, studies in Turkey had been carried out previously that posit the centrality of age as a pivotal dimension of social position. Arun (2009) analyzed the distribution of cultural capital for "cultivated citizens" in different age groups and identified distinct forms of cultural consumption practices among a diverse group of both younger and older generations. In this context, individuals obtaining similar amounts of cultural capital among different generations, though representing different age groups, do not simply vary per differential means of acculturation, but through differentiations in consumption practices (e.g., field of health) diversify, and thus share fewer similarities with increases in age. However, Bourdieu differentiated elite- and popular middle-class tastes in the field of education, music, academy art, and other cultural consumption fields. Owners of capital that had similar amounts appreciated relatively homogenous aesthetic dispositions (Bourdieu, 2015).

However, current studies show that age triggers a degree of cultural distinction between individuals with similar amounts of cultural capital (Arun, 2012, 2014). Simply put, cultural capital does not exhibit efficacy in fields of cultural activity. In this context, perceived homogeneity of possessors of voluminous cultural, economic or social capital demonstrated in attitude or behavior is not meaningful in and of itself.

Cultural inequality passed down through the generations (Arun, 2014) is also quite distinctive in organizing everyday life. Cultural inequalities had only been assessed from a vertical perspective previously, but are now being viewed from a horizontal perspective (Friedman, Savage, Hanquinet, & Miles, 2015). By choosing items different than those preferred by older adults, younger generations legitimize new cultural forms (Arun, 2015b). Because of different tendencies or preferences among owners of voluminous cultural capital, distinctions arise between them. Nowadays, the distinction that occurs horizontally is one of the new forms of cultural inequality (Friedman et al., 2015). By developing new forms of cultural capital, younger generations establish (cultural) distance between themselves and their parents. Motion is ever being made away from legitimized traditional products toward more

modern products. Shifts in high culture away from traditional products to new forms can cause structural changes in the form and content of a specific field. Field shifts, including choices in product consumption, give rise to new class positions. Very little is known about new social positions or the resulting cultural consumptions and life arrangements. Comprehensive findings on economic, social, and cultural capital are not available for grasping what is transpiring at the national level. In order to analyze the unexpected horizontal positions and stratify under a shell, a new *modus operandi* is required. This is not simply the combined use of qualitative and quantitative data collection techniques. In addition to methodological pluralism, the perspective of intersectionality can be an analytical tool for determining the power of ageing, cohort, and period effects. As for the various types of social positions, what types of services will be offered and how will they be implemented by local governments in Turkey? In response to this question, methodological pluralism should be regularly used together with intersectionality.

What we are trying to offer here in the new *modus operandi* is that old age and aging cannot simply be described as a problem. Beyond describing older adults as victims, suffering and needy, this new *modus operandi* incorporates a perspective of intersectionality for generating recommendations to develop evidence based on empirical findings. Local governments, when providing compulsory services to these factions, should consider carrying out research from this perspective. Intersectionality of factors such as gender, age, and social class has a critical impact on the aging process. When planning to offer services to citizens with limited resources due to life circumstances, local governments in particular need to evaluate the disparities and advantages of its constituents in a refined manner. In this context, the lower class needs direct financial support, while the middle class primarily needs health and social care support to improve their social conditions. On the other hand, questions regarding the kind of needs older adults with high cultural, economic, and social capital have cannot be answered from top to bottom using a governance approach. Negotiations should absolutely be carried out with members of this group by including the administration and taking their contributions into consideration. Nowadays, instead of being concerned about centralizing affairs, local governments are apprehensive about how to apply decentralization. Given the creation of new social classes from both horizontal and vertical positions, it will be important to secure sustainable services to all social classes in the transition from centralized to decentralized governance, not only those deemed most fragile and weak, but also those perceived as imbued with greater strengths.

Kaynakça/References

- Arun, Ö. (2009). Bireyin Türkiye serüveni: Türkiye’de yaşlı bireyler arasında kültürel sermaye dağılımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 77–100.
- Arun, Ö. & Arun, B. K. (2011). Türkiye’de yaşlı kadının en büyük sorunu: Dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1515–1527.
- Arun, Ö. (2012). Cultivated citizens? Cultural capital, class, gender and generations in contemporary Turkey. *METU Studies in Development*, 39(3), 283–302.
- Arun, Ö. (2013a). Ageing in Turkey: The Peter Pan Syndrome? In J. Troisi, & H. J. von Kondratowitz (Eds.), *Ageing in the Mediterranean* (pp. 297–324). London, UK: Policy Press.
- Arun, Ö. (2013b). International spotlight: Developing a gerontological social policy agenda for Turkey. *The Gerontologist*, 53(6), 891–897. <http://dx.doi.org/gnt071v1-gnt071>
- Arun, Ö. (2014). İnce zevkler – olağan beğeniler: Çağdaş Türkiye’de kültürel eşitsizliğin yansımaları. *Cogito*, 76, 167–191.
- Arun, Ö. (2015a). Eşitsizliklerin kavşağında: Çağdaş Türkiye’de yaşlılık ve sağlık. D. Alptekin (Ed.), *Hasta toplum kitabı* içinde (s. 125–144). Ankara: Nobel Yayınları.
- Arun, Ö. (2015b). Kültürel hepçiller: Ne seçkin ne sıradan, sadece olağan! Türkiye televizyonunda izleyici beğenilerinin analizi. *Toplum ve Bilim*, 133, 247–280.
- Arun, Ö. (2016). Çağdaş Türkiye’de Yaşlılık ve Eşitsizlik. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(2), 29–48.
- Arun, Ö., & Çakıroğlu-Çevik, A. (2013). Quality of life in an ageing society: A comparative analysis of age cohorts in Turkey. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie*, 46(8), 734–739. <http://dx.doi.org/10.1007/s00391-013-0502-z>
- Arun, Ö., & Holdsworth, J. (2014). Empowering older adults in Turkish society: Innovative social and health care service strategies. In Ö. Arun (Ed.), *6th International Social & Applied Gerontology Symposium: Aging & Caregiving in the 21st Century – Implications for Research, Policy, Education & Programming* (pp. 109–123). Antalya: Kutlu-Avcı Matbaası.
- Arun, Ö., & Holdsworth, J. (in press). *Cultivating integrated social and health care services among societies in transition: Insights from Turkey*.
- Belediye Kanunu (Kanun No. 5393). (2005, 3 Temmuz). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Bihagen, E., & Katz-Gerro, T. (2000). Culture consumption in Sweden: The stability of gender differences. *Poetics*, 27, 327–349.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Bryson, B. (1996). Anything but heavy metal: Symbolic exclusion and musical dislikes. *American Sociological Review*, 61, 884–899.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (Kanun No. 5216). (2005, 10 Temmuz). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm> adresinden edinilmiştir.
- Chan, T. W., & Goldthorpe, J. H. (2005). The social stratification of theatre, dance and cinema attendance. *Cultural Trends*, 14(3), 193–212.
- Chappell, J. N. (2014). Intersecting inequalities: Implication for caregivers. In Ö. Arun (Ed.), *6th International Social & Applied Gerontology Symposium: Aging & Caregiving in the 21st Century – Implications for Research, Policy, Education & Programming* (pp. 19–43). Antalya, Turkey: Kutlu-Avcı Matbaası.

- DiMaggio, P. (1982). Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of U.S. High School students. *American Sociological Review*, 47, 189–210.
- Erickson, B. H. (1996). Class, culture, and connections. *American Journal of Sociology*, 102(1), 217–251.
- Friedman, S., Savage, M., Hanquinet, L., & Miles, A. (2015). Cultural sociology and new forms of distinction. *Poetics*, 53, 1–8. <http://dx.doi.org/10.1016/j.poetic.2015.10.002>
- Hankivsky, O., Reid, C., Cormier, R., Varcoe, C., Clark, N., Benoit, C., & Brotman, S. (2010). Exploring the promises of intersectionality for advancing women’s health research. *International Journal for Equity in Health*, 9(5), 1–15.
- Karademir-Hazır, I. (2014). Bourdieu sonrası yeni eşitsizlik gündemleri: Kültürel sınıf analizi, beğeni ve kimlik. *Cogito*, 76, 230–264.
- Katz-Gerro, T. (1999). Cultural consumption and social stratification: Leisure activities, musical tastes, and social location. *Sociological Perspectives*, 42(4), 627–646.
- Silva, E. B. (2006). Distinction through visual art. *Cultural Trends*, 15(2/3), 141–158.
- Skeggs, B. (2004). Context and background: Pierre Bourdieu’s analysis of class, gender and sexuality. *The Sociological Review*, 52(2), 19–33.
- van Eijck, K., & van Oosterhout, R. (2005). Combining material and cultural consumption: Fading boundaries or increasing antagonism? *Poetics*, 33, 283–298.
- Vincent, G. K., & Velkoff, V. A. (2010). *The next four decades: The older population in the United States: 2010 to 2050* (No. 1138). US Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, US Census Bureau. Retrieved from <https://www.census.gov/prod/2010pubs/p25-1138.pdf>
- Werner, C. A. (2011). *The older population: 2010*. US Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, US Census Bureau. Retrieved from <https://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-09.pdf>